

**Iets aangaande Prins WILLEM I., als stadhouder
van Utrecht.**

Gordon heeft (*Diss. inaug. de Potestate Guilielmi I. Holl. Gubernatoris. Lugd. Bat., 1833, 8°. p. 168 eeq.*, waartoe zich Mr. Groen van Prinsterer in: *Archives etc.* l. p. 36 betreft,) medegedeeld, de commissie en twee instructien door Filips II. aan den Prins, als stadhouder, verleend. Wat de laatstgenoemden, en onder deze weer de laatste aangaat, die heeft Gordon t. a. p. gegeven uit het bekende register van Bartholt Ernst, griffier van den Hove van Holland. Het mag hierbij wel worden opgemerkt, dat het origineel van dit stuk voorhanden is in 't Archief van het provinciale hof van Utrecht, gebonden in het Dêrdê Memoriaal, en zonderlijk komt het mij voor, dat Matthaeus, die de Registers van den genoemden hove blijkt stuk voor stuk te hebben doorgemonsterd, dit, of niet heeft opgemerkt, of althans nergens, zoo veel ik weet, hiervan eenige melding heeft gemaakt. Het stuk, door Filips eigenhandig geteekend, heeft in- en uitwendig geheel den vorm van eenen gewonen brief (*lettre close*) en is aldus te zamen gevoegd geweest.

Het is met betrekking tot, of in gevolg van dezen Ko. brief, gedacht, van den VIII Aug., die geheel over zaken, het geloof aangaande, loopt, dat daarna, van wegen den Prins, in de gezegde hoedanigheid, bevelschriften emaneerden, die met de in zijne privaاتبrieven blootgelegde gevoelens omtrent dit aller gewigtigste punt weinig strookten, en weswegens men hem wel van *Doppelsinnigkeit* heeft willen beschuldigen. Ik meen mij wel te herinneren, dat er van die bevelschriften van wegen den Prins aan de respectieve besturen uitgegaan, hier en daar zijn gedrukt geworden, maar van dit volgende, dat in de verzameling van den Heer Beeldsnijder van Voshol berust, is mij zulks niet bekend:

Die Frinche van Orainghe, Grave van Nassau etc. Stadhouder Generael, ende die Raden des Conloex over Holland, Zelant ende Yrieland. Eerisme, wyse, voersienighe goede vrienden.

Alsoe wy vande Co. Nat. ontfanghen hebben sekere missive van date den VIII Augusti bestleden, inhoudende onder anderen, dat principael ende meeste quaet, geresen opt stuck vande religie, toe-
compt ende procedoert by ghebrecke van traecheyt ende negligentie vanden particulier officiers ende weihouders, die haer devoir ende neersticheyt nyet en doen, om die placaten ende edicten te doen onderhouden ende executeren; Soe eest, dat wy u, achtervolgende die goede gellefie van die Maj^t., van des selve syne Maj^t. wegen lasten ende ordonneren, dat gy die publicatie vanden edicten, gemaect opt stuck vande religie, ten tyde ende inde vorme, als die selve edicten inhouden, doet renoveren, ten eynde daer off nyemandt ignorantie pretenderen en mach, ende dat gy voortis toesicht neemt, eenighe totter wet te nomineren, die nyet geheel uprecht ende goede ca-

tholyke luyden en syn; ende, alsoo oick veel abusen in goeden steden comen, overmits die können uwen bedryve, diemaal te visiteren, opdat die joncheit wel onderwesen mach worden ende dat gy voorts gheen schoolmeesters ontfaecht, ten sy die selve notoirlick otholyck syn; u voorts ordonnerende by dese, goede toensicht te nemen op die gheene, die theylighe daegen nyet te kereke en gaen, maer gaen deur lichtveerdicheit in taverne ofte andere speelschoellen; alsoe grootelick te presumeren is, dat die selve met dwalighen ende quaden opinien besmet syn. Ende vant guetd voorsor. is, en ryt in gheen gebreecke; ofte anders sullen wy genootsaecht syn jegheens u te procederen, sulcx wy berinden sullen nae rechte te behoren. Eersame, wyse, voorsienige, goede vrunden. Onse heere Godt sy met U. Gescreven inden Haeghe den xvi Septembris, anno xv^e lxx. Ernst.

Opschr.: Eersame, discrete, onse goede vrunden,
den Heere van Poelgeest, oft synen
officier van Houdade ende gesworens aldaer.

Het leed niet lang na de installatie van den Prins, of wij vinden, dat hij zich in die qualiteit naar Utrecht begaf.

* *Madame*,¹⁰ zegt hij zelf, in eenen brief aan de Hertogin van Parma van den 9 Sept. (*Arch. I. p. 43*), » je me *partiray*, s'il plaist à Dieu, aujourd'hui après dîner pour Utrecht. . . »

Men zou mogen verwachten, dat nopens die inkomst en dat verblijf van den Prins te Utrecht in de staten- en stadregisters, nadere berigten zouden zijn te vinden. Maar, wat de eerste aangaat, die zijn niet meer voorhanden, iets, dat ten opzigt der laatstgenoemde, der stadregisters, mede, als bij overlevering, maar inderdaad te onbepaald is beweerd geworden. Want, wat deze registers, en in de eerste plaats, het raads-dagelijks-boek, aangaat, dit heeft, helaas, hier eene gaping van ruim 14 jaren (Oct. 1555 — Dec. 1569), die door geene andere bron kan worden aangevuld. Anders is het echter gelegen met het Buurspraak-boek. Daarin vindt men die gaping niet. Dat is in zijn geheel behouden, alleen, dat van eenige jaren het ruw-boek of de zoogenaamde *lap*, het net-boek moet vergoeden, waartoe het ook volkomen in staat is, daar uit eene vergelijking van het net-boek met den *lap*, die de gaping van het net-boek niet juist dekt, maar eenige jaren meer bevat, die dus dubbel voorhanden zijn, voldoende blijkt, dat het net van het Buurspraak-boek letterlijk uit den *lap* werd overgebracht. Dan, van de gebeurtenis in quaestie wordt daarin niets vermeld. De Rekeningen eindelijk van beide de kameraars zijn zonder eenige *interruptie* in de beste orde voorhanden. Uit die van den *anderen* of tweeden kameraar zijn eenige bijzonderheden, aangaande het verblijf van den Prins te Utrecht geboekt in mijn G. Archief, To. III., p. 252, die de belanghebbenden aldaar mogen nazien.